

توافق‌نامه‌های کمک‌رسانی اخیر و فرصت حمایت از زنان اردن

آلسون جیکونز اندرسون

۴ ژوئن ۲۰۲۰

کمک مالی جدید آژانس توسعه بین‌المللی ایالات متحده و راهبرد همکاری بیشتر در زمینه توسعه که بزودی نهایی می‌شود تسهیل‌کننده اصلاحاتی است که منجر به پرورش فضای اقتصادی بهتر برای زنان و متعاقباً برای پادشاهی اردن خواهد شد.

در ۵ می، ایالات متحده و اردن سه توافق‌نامه امضا کردند که در مجموع ۳۴۰ میلیون دلار بودجه توسعه برای اردن به ارمغان می‌آورد. این بودجه تحت نظارت آژانس توسعه بین‌المللی ایالات متحده (USAID) خرج خواهد شد. بخش اعظم این کمک‌ها به پروژه‌هایی اختصاص دارد که هدف از آنها افزایش رونق اقتصادی و خوداتکایی با تمرکز ویژه بر زنان و سیاست‌های جنسیتی در سطح جامعه است. همزمان، دفتر آژانس در اردن در حال تدوین راهبرد همکاری جدیدی برای توسعه این کشور در سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۲۵ است که آن هم بر توسعه اقتصادی و زنان متمرکز خواهد بود.

برنامه‌های قبلی آژانس توسعه بین‌المللی ایالات متحده در اردن بر بنگاه‌های کوچک و خرد، به ویژه مشاغل خانگی به مثابه راهی برای حمایت از ورود زنان به بازار کار، متمرکز بود. این رویکرد محاسنی داشت، اما تأثیر کلی آن کافی نبود. آژانس به منظور کمک به زنان برای نقش‌پذیری فعالانه‌تر در ایجاد اردنی باثبات، پرونق و مرفه، باید مجدداً بر برنامه‌هایی تمرکز کند که کلیشه‌های جنسیتی را به چالش می‌کشد، بازار کار بخش خصوصی را بهبود می‌بخشد، به اصلاح قانون کار زنان می‌پردازد و خدمات اجتماعی را افزایش می‌دهد.

توجه به زنان آثار شگرف دارد

کمک‌های توسعه‌ای ایالات متحده به اردن حمایتی حیاتی از متحدی مهم است که همچنان با اقتصادی راکد و عواقب ناشی از درگیری‌های منطقه‌ای دست‌به‌گریبان است. اقتصاد گردشگری اردن، بازارهای صادراتی و سرمایه‌گذاری خارجی مستقیم در این کشور همه تحت تأثیر خشونت‌های مداوم در سوریه و عراق و جمعیت انبوه پناهندگانی قرار گرفته است که در اردوگاه‌ها و شهرهای اردن باقی مانده‌اند. در نتیجه، این کشور علاوه بر نرخ بالای کم‌اشتغالی و بیکاری مطلق، با رشد اشتغال تقریباً صفر در بخش خصوصی نیز مواجه است.

کمک‌های توسعه‌ای ایالات متحده و حمایت از زنان اردن تأثیر بزرگی بر این چالش‌ها دارد. به طور کلی، طبق «گزارش شکاف جنسیتی» که «مجمع جهانی اقتصاد» هر ساله به دست می‌دهد، اردن در میان ۱۵۳ کشور جهان دارای رتبه ۱۳۸ است. نرخ سواد ۹۷ درصدی زنان اردنی بالاترین نرخ در خاورمیانه است، اما دستاورد تحصیلی به مشارکت اقتصادی و فرصت برای زنان نیا نجامیده است: اردن از این نظر در رتبه ضعیف ۱۴۵ قرار دارد و تنها از مراکش، ایران، عربستان سعودی، هند، پاکستان، یمن، سوریه و عراق پیشی گرفته است. به همین ترتیب، رتبه اردن در توانمندسازی سیاسی زنان ۱۱۳ است. در این گزارش، چنین نتیجه‌گیری شده است که اردن، اگر با همین سرعت پیشرفت کند، احتمالاً به یک قرن زمان نیاز دارد تا شکاف‌های جنسیتی را پُر کند.

برابری جنسیتی فی‌نفسه هدف مهمی است، چون زنان از راه پرورش قابلیت انسانی خود و استقلال مالی به رضایت شخصی نیز دست می‌یابند. اما این هدف را، نه فقط به دلایل مذکور، بلکه در جست‌وجوی اثر آن بر بهبود وضعیت هر کشوری نیز باید پی گرفت. ورود زنان به عرصه کار به رشد اقتصادی شتاب می‌بخشد و اقتصاد کشور را در برابر بحران تقویت می‌کند. مثلاً، از بین بردن شکاف جنسیتی در بازار کار اردن امکان دارد تولید ناخالص داخلی را بیش از ۲۰ درصد افزایش دهد.

مزایای اجتماعی گسترده‌تر را نیز باید پیش چشم آورد. توانمندسازی اقتصادی زنان به پیشرفت خانواده‌ها و جوامع‌شان کمک می‌کند؛ میزان باروری آنها کاهش می‌یابد، فرزندان آنها سالم‌تر خواهند بود و مدت بیشتری به مدرسه می‌روند و دختران آنها دیرتر ازدواج می‌کنند. هنگامی که زنان از نظر اقتصادی فعال باشند، اغلب مشارکت سیاسی هم پیدا می‌کنند و این امر در ایجاد جامعه‌ای فراگیرتر و دموکراتیک‌تر نقش دارد. صداهای آنها در مطالبه مدارس بهتر، خدمات اجتماعی بهبودیافته و نتایج بهداشتی پیشرفته اثرگذار است؛ همچنین در ایجاد جوامع قوی‌تری که در برابر افراط‌گرایی مقاوم‌ترند.

با توجه به این مزایا، کمک‌های توسعه‌ای ایالات متحده باید از لحاظ راهبردی متوجه حمایت از ورود زنان به بازار کار شود. به‌تازگی آژانس توسعه بین‌المللی ایالات متحده پروژه پشتیبانی از فعالیت‌های محلی (LENS) را در اردن تکمیل کرده که اجراکنندگان می‌کوشند با ارتقای مشاغل خانگی زنان و سایر بنگاه‌های کوچک و خرد چنین فرصت‌هایی را ایجاد کنند. در [ارزیابی اوت ۲۰۱۹ از این برنامه](#) مزایای نامشهود متعددی برای رویکرد بنگاه‌های کوچک و خرد ذکر شده بود، از جمله افزایش اعتمادبه‌نفس زنان و عادی‌سازی اشتغال آنها.

با این حال، بنگاه‌های کوچک و خرد تنها بخشی از راه‌حل هستند. اگرچه این برنامه‌ها به دلیل مزایای فوری برای افراد درگیر نزد حامیان مالی جذاب است، اما تأثیر آنها در ایجاد و تکثیر مشاغل جدیدی که قرین توفیق باشند یا بر موانع ساختاری برای زنان شاغل در خارج از خانه چیره شوند، اندک است. برخی از این موانع در [گزارش ژوئن سال ۲۰۱۸ بانک جهانی](#) به تفصیل آمده است، از جمله محدودیت‌های قانونی، زیرساخت‌های نامناسب رفت‌وآمد، فقدان مشاغل قابل قبول، دسترسی کم به تسهیلات مراقبت از کودک و هنجارهای اجتماعی که زنان را در قالب «خانه‌دار» و «پرستار خانگی» قرار می‌دهد. این آخری باعث می‌شود که هرگاه زنان کاری خارج از خانه پیدا کنند، با مشکل کمبود وقت مواجه شوند.

چگونه می‌توان در کمک‌های توسعه‌ای ایالات متحده بازنگری کرد؟

آژانس توسعه بین‌المللی ایالات متحده برای غلبه بر موانع سخت مشارکت اقتصادی زنان در اردن، باید در تدوین پروژه‌های آینده خود اصلاحات

زیر را در اولویت قرار دهد:

به چالش کشیدن کلیشه‌های جنسیتی از طریق آموزش و آگاهی‌بخشی در مورد برابری جنسیتی. این امر از راه واکاوی دقیق تعصبات جنسیتی در برنامه‌های درسی مدارس اردن و فراهم کردن فرصت برای دختران در کشف فرصت‌های شغلی غیرمتعارف حاصل می‌شود. آژانس توسعه بین‌المللی ایالات متحده همچنین می‌تواند از کارزارهای حمایت‌گرانه‌ای پشتیبانی کند که نقش مهم زنان در اقتصاد را برجسته می‌کنند و انتظارات سنتی از جایگاه آنها در خانه را به چالش می‌کشند.

بهبود بازار کار از طریق رشد بخش خصوصی و رقابت‌پذیری. این امر می‌تواند زنان بیشتری را به سمت بازار کار سوق دهد. به همین منظور، آژانس توسعه بین‌المللی ایالات متحده باید به دولت اردن در بهبود فضای کسب‌وکار، توسعه بازارهای صادراتی خود، ایجاد انگیزه‌های بیشتر برای سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و حمایت از استان‌ها در جذب شرکت‌ها به مناطق کمتر توسعه‌یافته کشور کمک کند. چنین تلاش‌هایی آسان نخواهد بود و ممکن است فوراً نتایج قابل توجه به بار نیاورد، خصوصاً با توجه به **چالش‌های بالقوه اقتصادی بلندمدت** که ناشی از همه‌گیری ویروس کرونا است. با این حال، اژانس، همانطور که در **طرح‌های اخیر رشد** نشان داده شده، می‌داند که اقتصادش نیازمند اصلاحات است و آژانس توسعه بین‌المللی ایالات متحده می‌تواند با ارائه کمک‌های تخصصی طولانی‌مدت از این طرح‌ها پشتیبانی کند.

تشویق اصلاحات قانونی با ارائه مشاوره به دولت اردن به منظور حذف قوانین و مقررات محدودکننده بر سر راه تصمیم‌گیری یا دسترسی اقتصادی زنان. در حال حاضر، بر اساس قانون و از جمله قوانین کار، وضعیت برابر برای زنان اردنی تضمین نشده و آنها در انتخاب شغل و ساعات کار با محدودیت‌های جنسیتی روبه‌رو هستند.

افزایش خدمات اجتماعی مانند حمل‌ونقل عمومی و مهد کودک. در اردن، فرصت‌های شغلی عمدتاً در اژانس و سایر شهرهای بزرگ متمرکز است و زنان، اغلب به دلیل زیرساخت‌های ناکافی یا ناامن رفت‌وآمد یا محدودیت مواجهه اند. به همین ترتیب، دستیابی به مهد کودک دشوار و غالباً پرهزینه است. آژانس توسعه بین‌المللی ایالات متحده می‌تواند از توسعه و اجرای این خدمات حیاتی پشتیبانی کند.

در مجموع، ایجاد شرایط لازم برای رونق اقتصادی و مشارکت گسترده‌تر زنان به زمان نیاز دارد. تعهد بلندمدت آژانس توسعه بین‌المللی ایالات متحده به اردن ستودنی است و باید حفظ شود، اما متناسب‌سازی راهبردی لازم برای به حداکثر رساندن تأثیر آن نیز ضرورت دارد.

*آلیسون جیکوبز اندرسون، هموند پژوهشی سابق فولبرایت در اردن (۲۰۱۸-۲۰۱۹)، در حال حاضر مشغول تکمیل دکترای خود در دانشکده مطالعات بین‌المللی جکسون دانشگاه واشنگتن با تمرکز بر خاورمیانه، جنسیت و توسعه اقتصادی است.